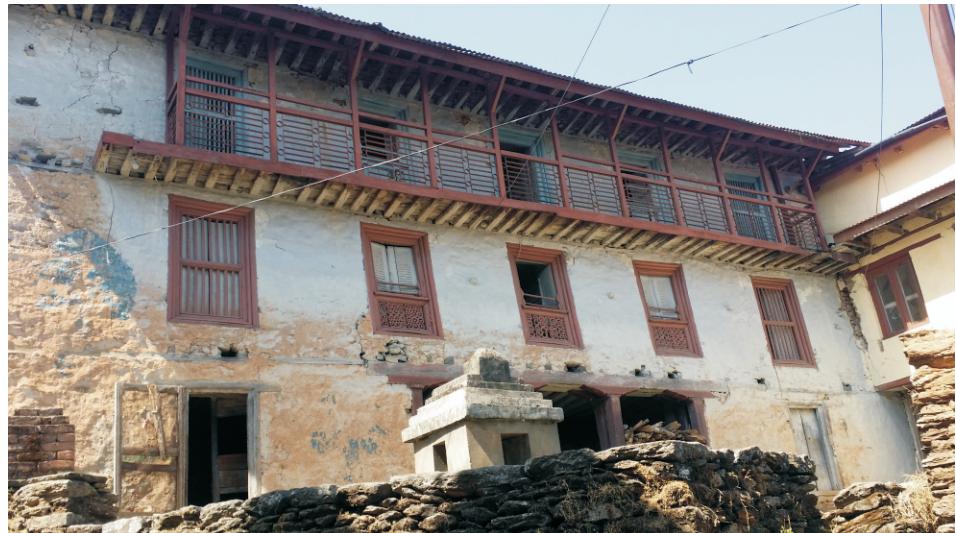

दोलखा अवलोकन भ्रमण र स्थानीयसँगको छलफलका अंशहरु

सिमन पौडेल

धेरै भूकम्प पिडितहरु राहतबाट
विज्यत भएको, गुनासो फारम भर्दा
समेत उनीहरुको नाम छुटाइएको,
खासगरि गाउँमा भएका स्थानीय वडा
संयोजकको लापर्वाही र उनीहरुको
बदनियतपूर्ण व्यवहारले वास्तविक भूकम्प
पिडितहरुले राहत पाउनबाट विज्यत
हुनुपरेको, गुनासो थियो ।

भूकम्पको दुई वर्षपछि पनि दोलखामा देखिएका पुराना शैलीको घर ।

२०७२ साल बैशाख १२ र २९ गते गएको महाभूकम्पले अति प्रभावित दोलखाबासीको आफ्ना पिडा र समस्याहरुको बारेमा खुलेर छलफल गर्ने, समस्याहरुको बारेमा उपाय निकाल्ने र आफ्ना गुनासाहरुका बारेमा सम्बन्धित सरोकारवाला निकायसम्म पुऱ्याउनका लागि यो आलेख सहयोगी हुने आशा गरिएको छ । स्मरण रहोस, २०७२ बैशाख २९ गते गएको दोस्रो महाभूकम्पको केन्द्रविन्दू दोलखा जिल्लामा नै रहेको थियो भने बैशाख १२ गतेको महाभूकम्पले नै जरजर बनाएको यस जिल्लामा पुऱ्य: २९ गते गएको दोस्रो महाभूकम्पले यस जिल्लालाई पूर्ण रूपमा ठूलो क्षति पुऱ्याएको थियो । भूकम्प गएको २ वर्ष वितिसक्ता पनि पुनर्निर्माणका कुनै पनि गतिविधीहरु हालसम्म हुन सकेका छैनन् । यसर्थ यहाँका सबै मानिसहरु आजमा दिनसम्म पनि चिसो पालमुनि बस्न बाध्य छन् । सरकारले पुनर्निर्माणका कार्यक्रम ल्याएता पनि अस्थिर राजनीति र विभिन्न कारणले उक्त कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेका छैनन् । यहाँ भकम्पसँग सम्बन्धित रहेर यससँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरुमा गुनासा तथा जिजासाहरु जस्ताको तस्तै परिकएका छन् ।

कुमार भुजेल, अध्यक्ष, दोलखा जिल्ला यूवा संजाल विशेष गरि भूकम्पका बेला भएका समस्याहरुका बारेमा बोल्नु भएको थियो । उहाँले भूकम्पको बेलामा विपदमा परेका मानिसहरुका लागि कुनै पनि सरकारी कार्यालयहरुले तत्काल सहायता गर्न नसकेको, श्रोत र साधनको कमिले

पिडितहरुका लागि आधारभूत सेवा समेत जुटाउन नसकेको गुनासो गर्नुभयो । साथै यस्ता खाले विपद आइपर्दा आउँदा दिनहरुका लागि सम्बन्धित सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु जुनसुकै बेलामा पनि तयारी अवस्थामा रहनुपर्ने, खासगरि विपदकै लागि एउटा छुट्टै रकम सरकारले सम्बन्धित स्थानीय निकायमा तयारी हालतमा राख्नुपर्ने देखिन्छ ।

अधिवक्ता प्राण प्रताप के. सी., नेपाल बार एसोशिएसन, दोलखा दोलखा जिल्लामा रहेका अधिकांश व्यक्तिहरु पहुँच कै कमिका कारणले उनिहरुका विभिन्न हक अधिकार र सेवा सुविधाबाट विज्ञत हुनुपरेको छ । दोलखा जिल्लामा हुने खाने र हँडा खानेको विचमा अत्यन्त विभेद रहेको र जति पनि स्थानीय निकायमा हुने सेवा सुविधाहरु पहुँचवालाहरुका लागि मात्र भएको र सर्वसाधारण मानिसहरु सधैँ मर्कामा परिरहेको कुरा यहाँको चासो हो ।

दिपशंकर चौलागाइ, अध्यक्ष, नागरिक समाज दोलखाली जनताहरु प्राय सधैँ अन्यायमा परेको, राज्यमा लोकतन्त्र छ, कि छैन भन्ने कुराको आभाष नै नभएको र खासगरि भूकम्पबाट क्षति भएको पुनर्निर्माणको लागि राज्यले ल्याएको निति नै अस्थिर भएको पाइयो । जनताहरु अलमल्लमा परेको कारण नै

पुनर्निर्माण प्राधिकरणले बेलाबेलामा दिने फरक फरक निति भएको बारेमा व्यापक जनगुनासो छ ।

मोहन रिजाल, अध्यक्ष, दलित संघ
दोलखा जिल्लामा कतिपय मानिसहरुको आफ्नो नाममा जग्गा जमिन छैन, भएका जमिनहरु पनि धार्मिक गुठीका नाममा भएकाले गर्दा जमिन अभाव कै कारणले पिडितहरुले सेवा पाउन सकेको छैनन् र राज्यबाट दिइने राहतमा समेत विभिन्न कारणले विभेद गरि राहत पाउनबाट छुटाइएको छ, गुनासो फारम भर्दा पनि नियत वश असहाय र दलितलाई छुटाइएको छ ।

मुना दाहाल, स्थानीय पत्रकार
भूकम्प पिडितको राहत र पुनर्निर्माणको कार्यमा अत्यन्त दिलासुस्ति र पक्षपातपूर्ण व्यवहार गरिएको छ, पिडितहरु अभ बढि समस्यामा परेका छन् ।

फत्त बहादुर श्रेष्ठ, स्थानीय समाजसेवी
दोलखा जिल्लामा अत्याधिक मात्रामा धार्मिक विभेद, जातिय विभेद, वर्गीय विभेद रहेको र यही विभेदका कारण पनि भूकम्प पिडित दोलखाबासी भन्न सामाजिक अन्यायमा परेको कुरा यथार्थ हो । अब यसको जवाफदेही निकाय कुन र को हो ?

कविता घिमिरे, शिक्षिका

दोलखा जिल्लामा यस्ता खाले विभेदपूर्ण व्यवहार गर्ने व्यक्तिहरु प्रायः शिक्षित नै रहेको अवस्था छ, उनीहरु मध्ये कति त कुनै न कुनै राजनीतिक दलका कार्यकर्ता भएकोले गर्दा पनि अन्यायमा परेका पिडित व्यक्तिहरुले कतैबाट न्याय नपाएको र नपाउने गरेको हो ।

राजेन्द्र मानन्द्वर, पत्रकार, सगरमाथा टे लिभिजन, राजन बस्नेत, मानव अधिकारकमी, शैलुङ्ग एफ. एम.का पत्रकार प्रतिनिधि, स्थानीय जगत बहादुर थामी, वाशु पौडेल लगायतसँगको छलफलमा दोलखा जिल्लामा धेरै भूकम्प पिडितहरु राहतबाट बच्चित भएको, गुनासो फारम भर्दा समेत उनीहरुको नाम छुटाइएको, खासगरि गाउँमा भएका स्थानीय बडा संयोजकको लापर्वाही र उनीहरुको बदनियतपूर्ण व्यवहारले वास्तविक भूकम्प पिडितहरुले राहत पाउनबाट बच्चित हुनुपरेको, गुनासो फारम भर्दा पनि छुटेका भूकम्प पिडितहरुलाई तत्काल समावेश गराउनका लागि पहल कसले गरिदिने भन्ने जस्ता विषयहरु उठेका थिए ।

सरकारले दिने भूकम्पको पूर्निमाण सहायता रकम न्यून भएको, त्यो पनि समयमा प्राप्त नभएको र

भूकम्पको दुई वर्षपछि पनि दोलखामा देखिएका पुराना शैलीको घर ।

आफुखुशी घर बनाउन पनि नदिएको देखिन्छ । एकाहीतर सरकारी निकायले पनि बेवास्ता गरेको छ भने अर्काहीतर जनता चाहीं राज्यको मुख ताकेर बसेको बसेकै छन् । परिणाम वास्तविक गरिब र असहाय भूकम्प पिडितहरु अझै पालमुनि कष्ट सहर बस्नु परेको देखिन्छ ।

पुनर्निर्माण प्राधिकरणबाट सहभागि प्रतिनिधिले पनि केन्द्रबाट दिइने फरक फरक निर्देशनले पनि स्थानीय तहमा काम गर्न गाहो भएको र सानो सानो रकम पनि सिधै केन्द्रबाट नै नियन्त्रित हुने भएकोले सबै पिडित व्यक्तिहरुलाई समान रूपमा सेवा पुऱ्याउन नसकिएको देखिन्छ ।

धनकुटा र संखुवासभा बैठकको प्रतिवेदन

योगेन्द्रविजय दाहाल

अधिकांश घरमा दाउरा आफ्नै घर, बारी, खेतमा रहेका वुट्यानबाट प्राप्त भई सामुदायिक वनमा भर पर्नु पर्दैन । प्रचुर मात्रामा वन, जैविक विविधता, धार्मिक स्थल, पर्यटकिय स्थल लालीगुराँस क्षेत्र भए पनि विपन्न वर्ग, श्रमिक वर्ग, संरक्षणकर्ता, महिला, आदिवासी जनजातीले खास फाइदा लिन नसकेको भन्ने गुनासा छन् ।

२०७३ चैत्र २७ गते धनकुटा जिल्ला अन्तरपार्टी महिला सञ्जालको कार्यालय सभाहलमा सेडेडका उपाध्यक्ष श्री योगेन्द्र विजय दाहालको उपस्थिती र स्थानिय महिला, वन वातावरणको संरक्षण क्षेत्रमा कार्यरत श्रमजिवीहरु (वन, कृषि, जडिबुटी, पशुपालन, वन जन्य स्वरोजगार उद्योगमा काम गर्ने) को उपस्थिति रहयो ।

तपसिल विषयमा छलफल समेत गरियो

- १) सेडेड नेपालको सहयोगमा वन श्रमिक संघ नेपालले यस संस्थाका सदस्यहरुलाई पर्यावरण र मानिसको सम्बन्ध, नेतृत्व विकास, सरकारी निकायमा सहभागी हुने सन्दर्भमा छलफल गरियो ।
- २) वन वातावरण श्रमिक संघ धनकुटा जिल्ला समितीको गठन कमला थापाको संयोजकत्वमा गठन गरियो ।
- ३) महिलाहरुको विभिन्न निकायमा सहभागी गर्दा, गराउँदा कमजोर महिलालाई छनौट

गर्ने गराउने र दक्ष महिलाहरुलाई ओझेलमा पार्ने काम हुन्छ । यस्ता प्रकृयाहरु रोकिनु पछ्यै भन्ने विषयमा छलफल भयो ।

- ४) वन वातावरण श्रमिक संघका सदस्यहरुलाई नेतृत्व विकास, सीपमूलक तालिम, ट्रेड युनियन अधिकार, मानवअधिकारका बारेमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्नुपर्ने भन्ने सुझाव आएको छ ।
- ५) यस जिल्लामा बंगुरपालन गर्ने श्रमिकहरु प्रशस्त भएको तर बंगुर पाल्से श्रमिकहरुलाई बंगुरमा लाग्ने रोगको उपचारका बारे जानकारी नहुँदा समस्या भएको भन्ने गुनासा आएका छन् । यस रोग उपचारको प्रशिक्षण कार्यमा सेडेड र वन वातावरण श्रमिक संघ केन्द्रले सहयोग गरिदिए हुन्यो भन्ने अनुरोध गरिएको ।

संखुवासभा

२०७३ चैत्र २८ गते संखुवासभा धर्मदेवी न. पा. २, तामाफोक फुडलीडमा सेडेडका उपाध्यक्ष श्री योगेन्द्र विजय दाहालको उपस्थिती र स्थानियहरुको

सहभागितामा यहाँको वन र वातावरणका सम्बन्धमा छलफल गरियो ।

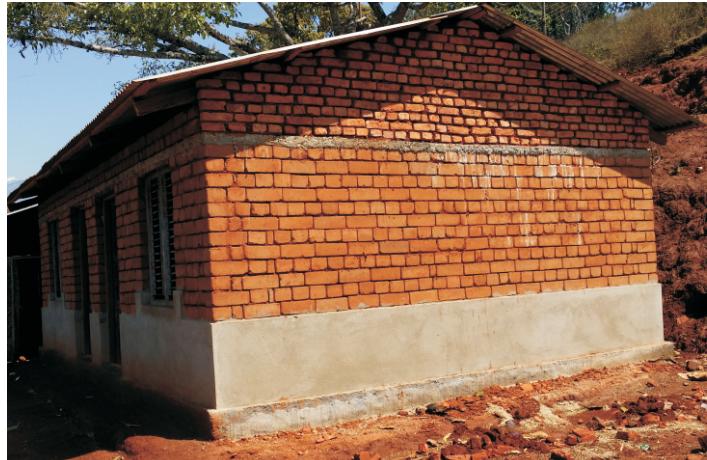
छलफल भएका विषयहरु:

- १) संखुवासभा जील्ला धर्मदेवी न. पा. प्राकृतिक स्रोतको धनि नै मानिने रहेछ । यस क्षेत्रका अधिकांश घरमा दाउरा आफै घर, बारी, खेतमा रहेका वुट्यानबाट प्राप्त भई सामुदायिक वनमा भर पर्न पर्दैन । प्रचुर मात्रामा वन, जैविक विविधता, धार्मिक स्थल, पर्यटकिय (लालीगुराँस क्षेत्र) स्थल भए पनि विपन्न वर्ग, श्रमिक वर्ग, संरक्षणकर्ता, महिला, आदिवासी जनजातीले खास फाइदा लिन नसकेको भन्ने गुनासाहरु आए ।
- २) वनजंगलमा पाइने वन फलफुल तथा जडिबुटीहरुको उपयोग गर्न सकिएको छैन । परम्परागत जडिबुटीमा आधारित उपचार पद्धति लोप हुँदैछन् । यसको अध्ययन गर्नुपर्ने र स्थानिय जनतालाई जानकारी गराउन पाए

- उपलब्धी मलक हुने सुभावहरु आए । जडिबुटी प्रशोधनका लागि अध्ययन गर्नुपर्ने ।
- ३) पञ्चकन्या कृषि वन जडिबुटी सहकारी संस्था राम बहादुर कार्कीको संयोजकत्वमा २९ घरलाई समेटी गठन गरियो । तरकारी खेती, पशुपालन, जडिबुटी समूह बनाउने निर्णय गरेका छन् । उत्पादित वस्तुको बजार व्यवस्था, प्रचार प्रसार र आवश्यक सहयोगको लागि सेडेड नेपाललाई अनुरोध गरिएको छ । माटो परिक्षण तालिमको लागि समेत अनुरोध गरेका छन् ।
- ४) नेतृत्व विकास, विज्ञान / प्रविधि, योजनाका छनौट र योजना बनाउने तालिमको लागि स्थानियहरुको तर्फबाट अनुरोध गरिएको छ ।
- ५) सरकारी नीति नियम, सेवा सुविधाका बारेमा सर्वसाधारण, सम्बन्धित व्यक्ति र समूहलाई जानकारी गराउने कार्य सहकारी संस्थाले गर्ने गरि छलफल गरिएको छ ।

फागुण-बैशाख क्रियाकलाप

सेडेडको सहयोगमा बनेको सामुदायिक भवन, गैरिखर्क १०, विदूर, नुवाकोट ।

सेडेडको सहयोगमा बनेको सत्यदेवी महिला कृषि सहकारीका सदस्यहरु वचत तथा ऋण प्रदान गर्ने कागजी काम आफै गर्दै ।

दिगो विकास र दक्षिण एशिया क्षेत्रीय युवा सम्मेलन, काठमाडौं

सेडेड र गाउँका युवाहरुसँग सहकार्यका सम्भावनाबारे छलफलपछिको तस्वीर ।

Published by
SADED-Nepal

Advisors: Prof Lok Raj Baral, Vijay Pratap
Editors: Indra Kumari Adhikari, Uddhab Pyakurel
Design & Layout: Kul Bahadur Thapa Magar

For comments & suggestions
sadednepal@gmail.com

Supported By
SIEMENPUU FOUNDATION
FINLAND

